

49101215 :สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์

คำสำคัญ :พัฒนาการทางวัฒนธรรม / ชุมชน โบราณเมืองบางขลัง ในเขตอำเภอสุวรรณโคโลกและ อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย

วนาพร คำบุศย์ : การศึกษาพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชน โบราณเมืองบางขลัง ในเขตอำเภอสุวรรณโคโลก และอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18 - 22). อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ศ.ดร.ม.ร.ว. สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. 502หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของเมืองโบราณเมืองบางขลัง โดยทำการศึกษาและรวบรวมเอกสารทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางโบราณคดีทุกประเภท ได้แก่รายงานการสำรวจแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ การขุดค้นทางโบราณคดี รวมทั้งการสำรวจตรวจสอบภาคสนามโดยผู้วิจัยเอง จากนั้นจึงนำหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้ นำมาศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ ว่าที่เมืองนี้มีความเป็นมาอย่างไร มีพัฒนาการในด้านใดบ้าง และเมืองโบราณนี้มีความสัมพันธ์กับเมืองโบราณใกล้เคียงที่ร่วมสมัยเดียวกันอย่างไร ในด้านใดบ้าง โดยมีขอบเขตการศึกษาอยู่ในพื้นที่เมืองโบราณบางขลังและเมืองโบราณใกล้เคียงซึ่งอยู่มีอายุร่วมสมัยเดียวกัน

ผลจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีบริเวณเมืองบางขลังที่ผ่านมา พบวัดทั้งสิ้น 22 แห่ง โดยพบร่องรอยหลักฐานการสร้างวัดสำคัญ เช่น โบราณสถานวัดโบสถ์และ โบราณสถานวัดใหญ่ชัยมงคล ตั้งแต่สมัยต้นพุทธศตวรรษที่19

การกำหนดอายุ พิจารณาจากชั้นดินธรรมชาติ ชั้นดินวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และ โบราณวัตถุต่างๆที่ได้จากการขุดค้นขุดแต่ง กำหนดไว้ว่าเมืองนี้มีการสร้างโบราณสถานที่สำคัญในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่19 และถูกทิ้งร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายด้วยสาเหตุการเปลี่ยนแปลงความสำคัญของเมืองหลวง

ผลจากการศึกษาพบว่าเมืองโบราณบางขลังนี้ ปรากฏร่องรอยการพัฒนาการเป็น 3 ระยะคือ

1. ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ปรากฏหลักฐานเพียงเล็กน้อยที่แสดงถึงร่องรอยการใช้พื้นที่ คือพบเครื่องถ้วยศรีสังขาลย์แบบชลียง ผลิตจากแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย ซึ่งที่ขุดพบบริเวณ โบราณสถานวัดโบสถ์ ทำให้สมมุติฐานได้ว่า มีการตั้งถิ่นฐานเมืองบางขลังแล้วในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18

2. ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19-20 จากการวิจัยหลักฐานทางโบราณคดีต่างๆ พบว่าโบราณสถานสำคัญในเมืองบางขลังถูกสร้างขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นวัดในศาสนาพุทธ และจากการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมแสดงให้เห็นว่ามีการก่อสร้างโบราณสถานเพิ่มเติมอยู่หลายแห่งในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 และพบภาชนะดินเผาจำนวนมากในช่วงนี้ซึ่งอาจเป็นช่วงเวลาที่มีเมืองนี้มีความเจริญรุ่งเรืองที่สุด เมืองโบราณแห่งนี้มีพัฒนาการทางวัฒนธรรมต่อเนื่องมาจนถึงสมัยอยุธยาเพราะพบหลักฐานการสร้างเพิ่มเติมเจดีย์ราชของ โบราณสถานวัดโบสถ์และวัดใหญ่ชัยมงคลบางส่วนเป็นศิลปะสมัยอยุธยา

3. ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 จากการศึกษาได้พบเครื่องถ้วยสังคโลกชนิดเขียนลายสีดำได้เกือบซึ่งผลิตขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลาง และเครื่องเงินลายคราม สมัยราชวงศ์จึงมีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 เมืองบางขลังคงลดความสำคัญลงในสมัยอยุธยาซึ่งในยุคนี้พบหลักฐานที่สัมพันธ์กับสมัยอยุธยาไม่มากนัก ช่วงระยะเวลานี้เป็นช่วงที่อาณาจักรสุโขทัยเริ่มเสื่อมอำนาจลงบทบาทของอาณาจักรสุโขทัยในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและศูนย์กลางของชุมชนคงค่อยๆ ลดความสำคัญลงและเมืองบางขลังก็ถูกลดความสำคัญลงเป็นชุมชนเล็กๆแห่งหนึ่งในหัวเมืองภาคเหนือและถูกทิ้งร้างไปในที่สุด จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ที่เริ่มปรากฏชื่อเมืองบางขลังขึ้นอีกครั้งหนึ่งนั่นเอง

ภาควิชาโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

49101215 : MAJOR : HISTORICAL ARCHAEOLOGY

KEY WORD: CULTURAL DEVELOPMENT/ THE ANCIENT SETTLEMENTS AT MUANG BANG KHLANG ,AMPHOE SAWANKHALOK AND AMPHOE THUNG SALLAM,CHANGWAT SUKHOTHAI

WANAPORN KHUMBUT: THE CULTURAL DEVELOPMENT OF ANCIENT COMMUNITIES AT MUANG BANG KHLANG, SAWANKHALOK AND THUNG SALIAM DISTRICTS SUKHOTHAI (DURING 13TH - 17TH CENTURY A.D.).THESIS ADVISOR : PROF.MR.SURIYAVUTH SUKHASVASTI , Ph.D. 502. pp.

The objective of this thesis is the understanding of cultural changes and developments of the ancient city of Muang Bang Khlung. It was done through studying and examining the gathered historical documents and evidences in all aspects, those include the field reports of the archaeological sites, artifacts and the field excavation of my own. The historical data collected were analyzed and brought the light to the history, expansions and the relations with other cities in the ages. The field of the study was restricted into the area of Muang Bang Khlung and nearby ancient cities.

From the past excavations, there were 22 temples.In the age determination, according to the natural soil study, architecture and artifacts discovered. We can determine that the city's important sites were constructed during early 19th Buddhist era century and were abandoned at the end of the age of Ayudhaya due to the change of capital city.

The development of Muang Bang Khlung can be divided into 3 periods,

1st period, during the end of 18th Buddhist era century, there was an evidence about area usage. The earth layer around the city's eastern earth wall shown the man made activity from the third layer, 170-210 cm.dt., fragments of the first generation Chalieng wares made from Ban Kho noi kilns and fragments of black lineage under green coating Sangkhalok during Yuan dynasty. There were plenty coal and animal bones shards which assumed that from making bonfire and burning animals such as stags, cattles and buffaloes. The activity continued to the fourth layer .The said area might had been used for camping or a specific activity over a long period of time. In the fourth layer, 220-270 cm.dt, found the more intensed yellow spots representing constant flood in the area. The flood might caused people to abandoned the city which came to the hypothesis that the city was settled during the end of 18th Buddhist era century

2nd period, during 19th to 20th Buddhist era century, from the archaeological research, important historical sites were constructed during early 19th Buddhist era century. They were Buddhist temple. Also from architectural study shown that additional construction were built through out 19th Buddhist era century and a large number of potteries were discovered. It could be evaluated that during that century, Muang Bang Khlung had enjoyed its most glorious days. The cultures continued to develop in the age of Ayudhaya, judging from the architectural design of pagodas found around Wat Bot and Wat Yaichaiyamongkol.

3rd period, during 21st to 22nd Buddhist era century, from the excavation we found the type of Sangkhalok Ceramic Ware potteries with black line written under the coat which were made during the middle age of Ayudhaya and Qing dynasty china which existed during 21st to 22nd Buddhist era century. It was possible that Ayudhaya decreased its relationship with Muang Bang Khlung from the few number of artifacts related excavated. That was the period where Sukhothai lost its influence over the area and Muang Bang Khlung was reduced to a minor community in the north. Finally, Muang Bang Khlung was abandoned until it was discovered again during the age of Rattanakosin.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆ ดังนี้

น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ที่พระราชทานทุนการศึกษาสนับสนุนเพื่อใช้ในการค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่มอบทุนอุดหนุนการวิจัย จากการผลิตภาพถ่ายบัณฑิตเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คณะอาจารย์ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่อบรมสั่งสอนทั้งทางด้านวิชาการความรู้ทุกด้านเกี่ยวกับโบราณคดี

ขอขอบคุณ ศ.ดร. ม.ร.ว. สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ ที่กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมทั้งได้ให้คำแนะนำ ความรู้ และแนะแนวทางในปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ ผศ.ดร.จิรัสสา วิชาชีวะ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ความรู้ และแนะแนวทางในปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คุณอนันต์ ชูโชติ อดีตผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย ที่ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการทำงานวิจัย พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการทำงานในครั้งนี้ และขอขอบคุณ คุณรัตติยา ไชยวงศ์ นักโบราณคดี และพี่ๆกลุ่มวิชาการโบราณคดี สำนักงานศิลปากรที่ 6 สุโขทัย สำหรับคำปรึกษาและคำแนะนำในทุกๆเรื่อง

ขอขอบคุณ คุณดวงกมล ยุทธเสรี ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง สุโขทัย ที่ให้ถ่ายภาพโบราณวัตถุในคลังเพื่อใช้ในการประกอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอขอบคุณพี่ๆ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง สุโขทัย ทุกท่านสำหรับคำแนะนำและกรุณาอำนวยความสะดวกทุกด้านอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณ โก มูโก ศรัณย์ มะกรูดอินทร์ วรรณภา อัมพวัน และเพื่อนๆทุกคน ที่ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำ รวมทั้งกำลังใจและอีกหลายท่านที่มีได้กล่าวนามในที่นี้

ขอขอบคุณ บิดา มารดา ที่สนับสนุนการศึกษา และให้กำลังใจมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวนามและไม่ได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้ด้วย